

Az Írószövetség nem maradhatott teljesen független a politikától, mert eleve a közéletben vállal szerepet, és ez időnként óhatatlanul oda vezetett, hogy véleményyt formáljon a politika működéséről, mulasztásairól és zavarairól, de nem fordíthatott hátat azoknak a politikát is érintő, országos tennivalóknak sem, amelyek például a társadalom szociális biztonságának növelése, a közkerölcsök erősítése vagy éppen a kultúra védelme tekintetében reá hárulnak. A szövetség ezért maga próbált kialakítani önmaga számára egy olyan működési teret, amely ugyan a kulturális életben helyezkedik el, mégis a kultúra, az irodalom érdekeinek érvényesítése céljából nincs elszigetelve a közélettől, a politikától. Más kérdés, hogy ez a szerepvállalás milyen eredményekkel járt, és miként volt képes védelmezni az alkotó és az alkotás érdekeit.

A szövetség helyzetét az is befolyásolta, hogy a korábbi, az egész írói társadalmat átfogó írószervezet helyett mára plurális szervezeti élet jött létre, és a *Magyar Írószövetség* (1989-ig Magyar Írók Szövetsége) mellett más írószervezetek is működnek. A *Magyar PEN Klub*, mint a nemzetközi PEN magyar centruma, illetve a fiatal írókat tömörítő *József Attila Kör* korábban is szerepet vállalt az irodalmi élet szervezésében, és Hubay Miklós, majd legújabbán Görgey Gábor, illetve Menyhárt Anna vezetésével ma is befolyása van az irodalmi közéletben. A rendszerváltozás előestéjén Végh Antal kezdeményezésére alakult meg a *Független Magyar Írók Szövetsége*, ennek jelenleg Hernádi Gyula az elnöke. A kilencvenes évek elején szerveződött meg a *Magyar Írókamara*, amely később a *Magyar Írók Egyesülete* nevet vette fel, elnöke Gyurkovics Tibor, ugyanakkor alakult meg a *Magyar Tudományos Akadémia* mellett a *Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia*, ennek jelenleg Jancsó Miklós az elnöke, majd Makovecz Imre kezdeményezésére és elnöklétével a *Magyar Művészeti Akadémia*. Ugyancsak a rendszerváltozás idején szerveződött meg az *Írók Szakszervezete*, elnöke Jókai Anna, titkára Mezey Katalin. Végül a kilencvenes évek közepén Szilágyi Ákos és mások kezdeményezésére jött létre a *Szépírók Egyesülete*, ennek jelenleg Kukorelly Endre az elnöke, majd a (József Attila Kör vetélytársaként) Simon L. László vezetésével a *Fiatal Írók Szövetsége*. A *Móricz Zsigmond Kör* és a *Nagy Lajos Társaság* az Írószövetségen belül működik.

Az irodalom szervezeti életének pluralizálódása kétségtelenül csökkentette az Írószövetség korábbi mozgásterét, a szövetséget azonban nem rendítette meg, annak ellenére, hogy több új írószervezet létrejöttének hátterében is olyan megfontolások állottak, amelyek az Írószövetség összefogó szerepének megtörését kívánták elérni, sőt kimutatható, hogy bizonyos szervezetek esetében fennforogtak kifejezetten politikai (pártpolitikai, kormányzati politikai) szándékok is, amelyek arra irányultak, hogy az írók nagyobb csoportjait valamely politikai irányzat kulturális stratégiájának rendeljék alá. Ezek a törekvések azonban végül is nem jártak igazán eredménnyel, az Írószövetség átfogó jellege fennmaradt, már csak annak következtében is, hogy a többi írószervezethez csatlakozó írók egyszersmind fenn tartották írószövetségi tagságukat, sőt többen tagjai a szövetség vezető testületeinek is. Az új írószervezetek tagsága máskülönben is csupán töredéke az Írószövetség valamivel több mint ezres taglétszámának. A szövetség ilyen módon ma is a leginkább egyetemes és leginkább tekintélyes írószervezet, amely kevés kivétellel valamennyi

jelentékeny magyar írók tagjaként tarthatja számon. (Az utóbbi évtizedben közülük csupán Csurka István, **Eörsi István**, Moldova György és Spiró György hagyta el a szövetséget, részben politikai, részben személyes indokok miatt, viszont a korábban kilépettek közül többen is visszatértek, így Hernádi Gyula is.)

Az Írószövetség taglétszáma folyamatosan gyarapodik, a nyolcvanas évek elejének nagyjából ötszáz tagja mára a kétszeresére növekedett, mindenekelőtt a határokon túl élő, nem magyar állampolgárságú írók felvétele következtében, ma ők alkotják a tagságnak nagyjából az egyharmadát. Ezen kívül számos fiatal író, irodalomkritikus és műfordító is csatlakozott a szövetséghez. Évente körülbelül nyolcvanan-százan kérik felvételüket, közülük a szakosztályok javaslata, az elmúlt esztendőben felállított Felvételi Bizottság döntése és a választmány jóváhagyása nyomán nagyjából negyvenen kapnak felvételt a szövetség soraiba.

A taglétszám megkettőződését, mint már volt erről szó az imént, nagyrészt a határokon túl élő magyar írók felvétele jelentette, erre az 1989-es közgyűlés határozatának megfelelően került sor. Időközben több szomszédos országban is megalakultak a magyar írók helyi szervezetei, így Szlovákiában, Kárpátalján, a vajdasági Tisza mentén, a szlovéniai Mura vidéken és Ausztriában, illetve 2001 júniusában Erdélyben a már létező *Alapítvány Erdély Magyar Irodalmáért* elnevezésű intézmény keretében, ennek kibővítésével. Ezek a társulások együttműködési szerződést kötöttek a Magyar Írószövetséggel, tagjaik között olyanok is szerepelnek, akik (még) nem írószövetségi tagok, a határokon túli magyar írószervezetek tagsága ugyanakkor megőrizte kapcsolatát a többségi nemzetek országos szervezeteivel, tehát például az erdélyi írók tagjai maradtak a Romániai Írók Szövetségének, a Szlovákiai Magyar Írók Társasága pedig tagja annak a konföderatív szervezetben működő írószövetségnek, amelyben külön társaságként vannak jelen a szlovák írók, a szlovák drámaírók, a szlovák műfordítók, illetve a ruszin írók szervezetei.

Kétségtelen, hogy az Írószövetségnek, az irodalom általánosabb érdekeinek képviseletében vannak eredményei, és vannak kevésbé megoldott feladatai. Az eredmények között tartható számon az, hogy a szövetségnek végül is nem kellett elhagynia otthonát, noha igen nagy nyomás nehezedett rá avégett, hogy feladja az általa évtizedek óta használt (de sohasem birtokolt) székházat. A szövetségi székház ügye azonban továbbra is végleges rendezésre vár, abban az általunk már több alkalommal javasolt formában, miszerint az állam ingatlancsere vagy -vétel útján átveszi a kerületi önkormányzattól, és az Írószövetségnek térítés nélküli használatba adja át.

Az Írószövetség 1989 óta sokkal szűkösebb költségvetési támogatás birtokában működik, mint a korábbi évtizedekben. 1982-ben a szövetség taglétszáma 565, fizetett munkatársainak száma 30, költségvetési támogatása 5 millió 442 ezer forint volt, és a szövetségnek volt két hivatali gépkocsija. 2000-ben a taglétszám 1086-ra emelkedett, munkatársainak száma 8-ra csökkent, költségvetési támogatása 17 millió forint volt, hivatali gépkocsija pedig nem létezett. Könnyű belátni, hogy a mai tizenhétmilliós támogatás mennyivel kisebb, mint a két évtizeddel korábbi öt és félmillió: ez utóbbi összeg ugyanis a folytonos infláció következtében ma legalább 55-60 milliónak felelne meg.

Ugyancsak nehéz helyzetben van a szövetség a mindinkább elszegényedő írók szociális támogatása, illetve a temetkezési költségek vállalása terén. Mindezt korábban az *Irodalmi Alap* intézte, ennek a szervezetnek voltak ilyen célokra forrásai. Az Irodalmi Alap azonban megszűnt, illetve átalakult, az állam nem adott át számára forrásképzésre alkalmas vagyont, vezetői rosszul gazdálkodtak, és vélhetőleg súlyos pénzügyi szabálytalanságok is elapasztották az Alap utódszervezetének pénzügyi forrásait. Következésképp az írók szociális támogatása, az írótemetések költségeinek átvállalása gazda nélkül maradt.

Az Írószövetség nem pusztán szakmai szervezet: valamiféle erkölcsi testületnek, így az írói szolidaritás intézményének is kellene lennie, miként ezt a morális jellegű szerepet be tudta tölteni a pártállami rendszer évtizedeiben, különösen a nyolcvanas években, midőn világnézeti vagy politikai tekintetben egymástól meglehetősen nagy távolságban álló írók: például egyfelől Mészöly Miklós, Konrád György, **Eörsi István**, másfelől Csoóri Sándor, Sánta Ferenc, Csúrka István tudtak összefogni egymással, tudtak egymás iránt szolidaritást tanúsítani. És noha, legalábbis a magam részéről mindig is arra törekedtem, hogy ez a szolidaritás ne vesszen el teljesen, be kellett látnom, hogy a korábbi írói szolidaritás közösségsszervező ereje megroppant, és a korábbi együttműködést, közös gondolkodást a kölcsönös gyanakvás és bizalmatlanság, nem ritkán a gyűlölködés váltotta fel.

Az irodalmi élet ma megosztott, és „szekértáborokba” szervezett. Ezek a szekértáborok alig akarnak egymásról tudomást venni, nem olvassák egymás műveit, félresöprik egymás folyóiratait, és természetesen lenézően nyilatkoznak a másik tábor embereiről. Az Írószövetség, ahogy magam elnöki szerepvállalásom kezdetén, talán naivul, elképzeltem, ezekben a „szekértábor”-harcokban vállalható volna egyeztető, engesztelő és áthidaló küldetés. Ez kétségtelenül nem sikerült. Lehet, az időközben igen elmérgesedett helyzet eleve alkalmatlan volt az írói szolidaritás valamiféle helyreállítására, lehet, én nem voltam eléggé rátermett és taktikus. Mindenesetre ebben látom legnagyobb elnöki kudarcomat.

A szolidaritás valamilyen elemi működésére mindazonáltal szükség volna. Egyszerűen megengedhetetlenül károsnak és veszélyesnek érzem a magyar irodalmi életben ma tapasztalható megosztásokat és lövészárokharcokat, azt, hogy a pártpolitika pusztán harci terepének tudja a szellemi életet, amelyben minden következmény nélkül adhat le vaktában géppisztolysorozatokat, és az irodalom képviselői mindezt tétlenül nézik, sőt esetleg buzgón asszisztálnak hozzá. Mindez időnként rendkívül színvonalatlan szcénákhoz vezet. Akarnok politikai figurák szívesen rendeznek ilyeneket, túlságosan hiú írók pedig öntetszelegve játsszák el a nekik kiosztott szerepet.

Szükség volna írói szolidaritásra, és talán még elérhető, hogy a Magyar Írószövetség – szép történelmi hagyományai és az összmagyar irodalomnak szakmai fórumot adó intézményi jellege következtében – ennek a szolidaritásnak a kialakításában továbbra is szerepet vállaljon. Szolidaritás nélkül az irodalom és a kultúra ugyanis további pozíciókat fog veszíteni abban a versenyben, amely mind élesebbé válik a különféle társadalmi és értelmiségi érdekcsoportok között, mindenekelőtt a politikával és a politikusokkal szemben, amely és akik már a jelenben is